

Anmeldelse af Læsedektiven 1 og 2 af Elisabeth Arnbak

Af LONE WULFF, lektor, CVU Storkøbenhavn/ Københavns Dag- og Aftenseminarium

Krav til faglig læsning

Udviklingen af elevernes faglige læsning er en vigtig udfordring for Folkeskolen. Denne læsekompetence er afgørende for elevernes videre skolegang inden for alle fag og skal også ses i samspil med udviklingen af skriftsprogbeholdelsen, generelt set. Af en eller anden grund er det ofte et forsømt område, som i værste fald bliver spist af med kvantitative læsekurser, hvor 'De små fagbøger' indgår. Det har bare ikke noget med faglig læsning at gøre. Kravet til enhver læseundervisning er, at den skal støtte eleven, så hun får adgang til tekstens univers, det faglige såvel som det litterære. Teksten er altså det centrale i læseundervisning, mens læsestrategier og før-, under- og efterteknikker er redskaber, som kan støtte. Hvad angår faglig læsning, så har læseren altid et læseformål, som ligger uden for tekstens selv. Fagtekster formidler viden, og vi læser dem på grund af vores interesse for denne viden. Når man underviser i faglig læsning, må der nødvendigvis etableres et læseformål ud over selve læsningen, ellers forvrænges det grundlæggende princip bag faglig læsning. Mit krav til undervisning i faglig læsning er altså, at det skal eftergøre en autentisk brug af fagtekster: Der skal være en grund til at læse, og på det grundlag vil eleven kunne udvikle fx sine læsestrategier.

Læsedektiven, bind 1 og 2

Princippet bag Elisabeth Arnbaks kursusmateriale Læsedektiven er tilsyneladende det modsatte: Først arbejdes der med det tekniske, fx læsestrategier, og herefter er eleverne klar til at arbejde autentisk med fagtekster. Af lærervejledningen fremgår det, at de tre

bøger i materialet (hvoraf to er udkommet) træner hhv. før-læseaktiviteter (bind 1), under-læseaktiviteter (bind 2) og under- og efter-læseaktiviteter (bind 3). Der er indtænkt en progression fra 1. til 3. bind, og det betyder, at eleverne på 3.-4. klassetrin udelukkende skal beskæftige sig med før-læseaktiviteter, og at de skal beherskes, før man bevæger sig til under- og efter-læseaktiviteter i de følgende klasser. De tekniske færdigheder bliver det centrale, mens fagtekst og læseformål spiller en sekundær rolle. Det sker faktisk, at fagteksten forsvinder helt, eftersom flere før-læseaktiviteter kan trænes uden at arbejde med en tekst overhovedet.

Jeg er altså kritisk over for den fagdidaktiske tilgang til læsning, som lægges for dagen i materialet, men ikke over for de områder, Arnbak vælger at sætte fokus på. Det er hævet over enhver tvivl, at det er vigtigt at undervise i læsestrategier, færdigheder og metabevidsthed i forhold til den faglige læsning, og her er materialets indhold omfattende og grundigt. I bind 1 kommer vi bl.a. omkring refleksion over hverdagstekster, brainstorm og mindmap, fagbogens opbygning og arbejdet med fagbegreber. I bind 2 finder vi bl.a. læsemåder, fastholdelse af tekstens informationer og forskellige teksttypers sæertræk.

Mindmap er bare ét eksempel på en teknik, der skal trænes i bind 1. Afsnittet er opbygget som de fleste andre afsnit med introduktion, mange forskellige opgaver og en afrunding, hvor eleven skal reflektere over nytten af mindmap. Emnet mindmap løber over otte sider med i alt 15 'jobs' med underopgaver. Det er særdeles omfattende, faktisk så omfattende, at man kan blive bekymret for, om eleverne kan fastholde begrundelsen for at beskæftige sig med mindmap. Et andet eksempel på omfanget af et emne er Grafiske figurer (bind 2), der præsenteres som en genvej til læseforståelse. Det er et relevant emne, men det fylder 28 sider. Kvantitet er ikke i sig selv diskvalificerende, og mange af opgaverne er udmærkede, men jeg tror, at de fleste danskklærere vil være nødt til at fravælge en del.

Det største problem er, at vi fjerner os fra det centrale, nemlig læsning og autentisk brug af faglige tekster under denne træning af teknik. Under kurset er det ligegyldigt, om det handler om hekse eller slanger, for selve teksten og forståelsen af teksten er objekt for tilegnelsen af fx mindmap. Det billede bliver bekræftet, når man ser på mangfoldigheden af faglige emner (ca. 17 emner i bind 1), som peger i alle retninger, fx hekse, turisme i Danmark, lejrskole, slanger, edderkopper, katolicisme. Det er problematisk at fjerne blikket fra teksten og læsningen for at træne det tekniske, eftersom det forrykker elevernes opfattelse af, hvad der er vigtigt, og samtidig giver det dem ansvaret for selv at overføre teksten til egen læsning. Som følge deraf er der risiko for en uoverensstemmelse mellem, hvad eleven teknisk kan udføre, og hvad eleven kan bruge: teknisk færdighed over for funktionel kompetence.

Nogle få steder finder man den sammenhæng mellem teknik og funktionel kompetence, som jeg efterlyser, og det mest gennemførte forløb er det indledende afsnit i bind 2. Her repeteres metoder og teknikker fra bind 1. Styrken i afsnittet er, at eleverne allerede i første opgave bliver stillet over for et overordnet mål og dermed en kontekst for arbejdet med de faglige tekster: Du skal forberede et kort mundtligt oplæg om din sportsgren. Med dette mål for øje får eleverne en grund til at læse tekster, de får et læseformål og de tekniske færdigheder kommer til deres ret, eftersom de baner vejen for videnstilegnelse gennem faglig læsning.

"Tekster er budskaber, der er skrevet ned"

I bind 2 er det mest interessante afsnittet Find tekstens struktur med undertitlen Tekster er budskaber, der er skrevet ned. Her sættes fokus på sammenhæng mellem tekstens formål og form. Arbejdet drejer sig om at genkende og reproducere teksttyperne beretning, beskrivelse og instruktion på baggrund af en liste over typiske træk. Der lægges altså op til, at tekster,

især sprogligt og kompositionelt, realiseres forskelligt, eftersom de 'vil' noget forskelligt. Jeg er begejstret for, at der arbejdes med genreaspektet, og at genren bliver forbundet med de sproglige niveauer, eftersom en sådan indsigt er af stor betydning for en forholdsvis ny læser og for udvikling af elevernes skriftsprogskompetence generelt set, men igen er jeg kritisk over for det mekaniske i tilgangen. Et konkret eksempel i den forbindelse findes i listen under "Job 4": Find typiske træk ved en beretning. Den er givet på forhånd og skal bare krydses af under læsningen af teksteksempler. Opgaverne lyder typisk: Sæt x, hvis du finder disse træk ved en berettende tekst. Alternativet var at lade eleverne opdage og karakterisere disse træk. Et andet eksempel er, at ikke alle områder i disse lister forklares eller bearbejdes funktionelt. Et punkt, der både forklares og bearbejdes, er kronologi. Her skal eleverne fx undersøge, hvad der sker med teksttypen beretning, når man bytter rundt på rækkefølgen. Derimod sættes verbernes tid og form ikke ind i

en funktionel ramme. I forbindelse med teksttypen instruksions oplyses det, at der bruges bydeform, men ikke hvorfor. Verbernes form i de tre teksttyper bliver altså ikke gjort til genstand for elevernes kognitive bearbejdning, og det får mig til at betvivle, om de kan bruge den oplysning til noget, når bogen lukkes. Arbejdet med teksttyperne bliver altså temmelig teknisk og ikke i tilstrækkelig grad indlejret i en overordnet opgave, hvor det tekniske bliver brugbart og nødvendig.

Materialet kommer omkring absolut relevante områder, som bliver grundigt trænet gennem mange forskellige øvelser, men spørgsmålet er, om det faktisk udvikler elevernes kompetencer, hvad angår deres egen faglige læsning. Afstanden mellem at lære en færdighed og på egen hånd kunne bruge en færdighed er stor og man kan frygte, at ikke mindst de svage læsere mister orienteringen.

Læsedetektiven 1 – Faglig læsning
Læsedetektiven 2 – Faglig læsning
Gyldendal-uddannelse, 2006

